

Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta

Petra Aapalahti

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälki- huollosta

Petra Aapalahti
Sosionomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2020

Petra Aapalahti

Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta

Vuosi 2020 Sivumäärä 35

Opinnäytetyössä tarkoituksena oli selvittää kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kokemuksia Helsingin kaupungin jälkihuollosta. Opinnäytetyössä syvennyttiin lastensuojeluun, huostaanottoon, sijoitukseen kodin ulkopuolelle ja sijoituksen jälkeiseen elämään jälkihuollon tukitoimia vastaanottaen. Työelämäkumppanina opinnäytetyössä toimi Helsingin kaupunki. Tavoitteena oli saada selville, millaisena helsinkiläisnuoret kokevat lastensuojelun jälkihuollon. Selvitin, ovatko haastattelemani nuoret kokeneet saaneensa jälkihuollon tukitoimista apua itsenäistymiseen ja elämänhallintaansa sijoituksen jälkeen. Nuorilta kysyttiin myös omakohtaisia kehitysideoita jälkihuoltoon ja sen palveluihin.

Opinnäytetyö on toteutettu käyttäen kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja opinnäytetyön aineisto on kerätty yksilohaastatteluin. Haastateltavana on ollut viisi helsinkiläisnuorta, jotka ovat olleet jälkihuollon tukitoimien piirissä sijoituksen jälkeen. Haastattelujen aineisto on analysoitu sisällönanalyysin avulla.

Haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavat nuoret ovat pääosin olleet tyytyväisiä Helsingin kaupungin jälkihuollon tukitoimiin. Nuoret olivat kokeneet erityisesti yksilöllisen, oman tarpeen mukaisen palvelun ja henkilökohtaisen sosiaalityöntekijän käytännön avun onnistuneen heidän kohdallaan. Osa haastateltavista olisi kaivannut aikuisen läsnäoloa vieläkin enemmän, kun sitä oli heidän kohdallaan ollut tarjolla jälkihuollon asiakkuuden aikana. Samalla toinen osa haastateltavista nuorista oli ollut täysin tyytyväinen saamaansa jälkihuollon tukeen, eivätkä he muuttaisi siinä mitään. Tuloksista on havaittavissa, että entistäkin yksilöllisempi, nuorta itseään kuunteleva työote on avainasemassa toimivaan jälkihuoltoon.

Asiasanat: Huostaanotto, jälkihuolto, lastensuojelu, sijoitus

Petra Aapalahti

Young people's experiences of the aftercare in child welfare

Year	2020	Pages	35
------	------	-------	----

The aim of the thesis was to investigate the experiences of young people's aftercare after having been placed outside their homes while being under custody in the city of Helsinki. The thesis looked into child welfare, custody, placement outside of the home and the youths receiving support from aftercare after their placement. The thesis was made in collaboration with the city of Helsinki. The aim was to find out how Helsinki youth experienced aftercare support in child welfare. The interviews that were conducted investigated the youth's opinions about whether they received enough help and support concerning independence and life management from the aftercare. The interviewees were also given the opportunity to express ideas for the development and improvement of the aftercare services drawn from their own personal experiences.

The thesis was implemented using the qualitative research method and its material was collected through individual interviews. The interviewees consisted of five young men from Helsinki that had been customers of the city's aftercare after their placement by child welfare. The material from the interviews was analysed with content analysis.

The conclusive evidence from the interviews reveals that the youth were mainly pleased with the services of the aftercare in Helsinki. The practical help from their social workers was especially instrumental in successfully meeting each person's individual needs. Some of the interviewees expressed that they needed a stronger presence from an adult than they had originally received during their experience in the aftercare. At the same time the remaining youth from their point of view were perfectly happy with the aftercare support that they received and wouldn't change any of the services. The conclusive evidence of the results reveals that an even more individual and customer-oriented approach to the work is the key to operative aftercare.

Keywords: Aftercare, child welfare, custody, placement

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3	Lastensuojelun asiakkuus	8
3.1	Palvelutarpeen arviointi.....	9
3.2	Huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle	9
4	Jälkihuolto	12
4.1	Jälkihuollon tukitoimet.....	12
4.2	Jälkihuollon valmisteleminen sijoituksen aikana	14
4.3	Tutkimuksia lastensuojelun jälkihuollosta.....	15
5	Nuoren osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy.....	16
6	Opinnäytetyön toteutus	17
7	Tutkimuskysymys	18
8	Laadullinen tutkimusmenetelmä opinnäytetyössä.....	18
8.1	Analyysi ja sen vaiheet	19
8.2	Sisällönanalyysi	20
9	Tulokset	21
9.1	Avunsaanti arjessa	21
9.2	Nuorten omia kokemuksia jälkihuollon hyödyllisyydestä	22
9.3	Positiivisiksi koetut asiat jälkihuollossa.....	22
9.4	Jälkihuollon kehityskohteet	23
10	Johtopäätökset	24
11	Pohdinta	26
11.1	Opinnäytetyön eettisyys	26
11.2	Opinnäytetyön luotettavuus	27

1 Johdanto

Lastensuojelun tukitoimet ovat tärkeä osa Suomen lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta. Monessa perheessä tilanne on sellainen, että lapsen on turvallisempaa kasvaa ja kehittyä sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi käy läpi kiireellisen sijoituksen, tai pidempiaikaisen huostaanoton. (Lastensuojelun keskusliitto 2019.) Vaikka sijaishuolto ja huostaanotto ovat prosesseina rankkoja jokaiselle perheelle, joka joutuu sellaisen käymään läpi, ne lopulta pelastavat ja ennaltaehkäisevät monia epätoivottuja tilanteita (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 105-118).

Kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista huolehtiminen ei suinkaan lopu sijoituksen päättymiseen. Vaikka lapsi tai nuori palaisikin vanhempiensa luokse asumaan sijoituksen jälkeen, on hänellä mahdollisuus saada erilaisia tukimuotoja lastensuojelun jälkihuollolta. (Lastensuojelun keskusliitto 2016, 8-10.) Lastensuojelun jälkihuollon mahdollisuus koskee myös asumisharjoittelun valitsevia, jolloin itsenäistymisen tukemisen merkitys kasvaa entisestään nuoren muuttaessa yksin tai toisen nuoren kanssa yhteiseen asuntoon. (Lastensuojelun asumisharjoittelu 2020.) Jälkihuollon tukimuotoja voi olla esimerkiksi taloudellinen tuki, harrastetoiminnan tukeminen, sekä konkreettinen apu arkisissa asioissa, kuten laskujen maksu, asunnon hakeminen ja erilaisten hakemusten täyttäminen. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaalle nimetään oma jälkihuollon sosiaalityöntekijä, jonka kanssa nuori voi tavata ja hoitaa yhdessä asioitaan hänen omien tarpeidensa ja etujensa mukaisesti. Yksilöllisen tuen tarpeen määrä arvioidaan yhdessä asiakkaan ja hänen sosiaalityöntekijänsä kanssa. (Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö 2019.)

Opinnäytetyössäni selvitin lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten henkilökohtaisia kokemuksia sijoituksen päättymisen jälkeisestä Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollosta. Nuoret pääsivät kertomaan, ovatko he kokeneet jälkihuollon tukitoimet tarpeellisiksi, mikä niissä on ollut hyvää, ja mitä mahdollisia kehittämideoita heille oli herännyt jälkihuoltoa vastaanottaneina. Haastateltavat nuoret aikuiset olivat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle 11-17-vuotiaina erääseen Helsingin kaupungin lastenkotiin. He ovat kaikki olleet sijoitettuna eri ajankohtina sekä eri määrän vuosia.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tavoitteena opinnäytetyössäni oli selvittää, onko kodin ulkopuolelle sijoitettuna ollut nuori kokenut lastensuojelun jälkihuollosta olleen hänelle apua. Onko nuori kokenut, että hän on saanut tukea itsenäistymiseen ja tulevaisuuden suunnittelemiseen sen jälkeen, kun hän on muuttanut pois lastensuojelulaitoksesta. Selvitin, minkälaiset tuen muodot ovat olleet itsenäistyville nuorille käytännössä hyödyllisimpiä, ja missä asioissa he olisivat mahdollisesti jääneet kaipaamaan lisää apua tai tukea. Haastateltavat ovat voineet asua vanhemmillaan, jälkihuollon tukiasunnossa, tai missä tahansa muussa muodossa sijoituksensa jälkeen. Haastatelin viittä, 1-5 vuotta sitten lastenkodista pois muuttanutta, noin 20-vuotiasta nuorta miestä. Kaikilla haastateltavilla oli hieman eri elämäntilanteet. Osa oli jo lopettanut jälkihuollon vastaanottamisen, kun taas osa vastaanottanut jälkihuollon tukea vasta joitakin kuukausia.

Ajatus nuorten kokemuksista lastensuojelun jälkihuollosta tuli eräästä Helsingin kaupungin lastenkodista, jossa olen itse tehnyt sijaisuuksia ja keikkatyötä jo vuosien ajan. Lastenkodin pitkäaikainen ohjaaja esitti mielenkiintoa ja tarvetta selvitykseen siitä, kuinka jälkihuolto Helsingin kaupungilla toimii käytännössä. Lapset ja nuoret viettävät kyseisessä lastenkodissa usein vuosia, jolloin he tulevat erittäin tutuiksi ja läheisiksi ohjaajille. Lastenkodissa nuori on tekemisissä luotettavan aikuisen kanssa päivittäin ja saa opastusta elämäänsä sitä kautta. Lastenkodin ohjaajat ovat nuorille turvallisia aikuisia, jotka kasvattavat heitä ja luovat nuorten elämään rajat. Sijoituksen päätyttyä nuorelle entuudestaan tutut ohjaajat jäävät tämän arjesta pois. Jälkihuollossa nuoren elämään tulevat eri työntekijät, joiden tehtävä on auttaa nuorta uuden arjen sujumisessa eri keinoin.

On tutkittu (Stein 2006, 423), että kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret ovat itsenäistyessään länsimaiden yksiä syrjäytyneimpiä ihmisryhmiä. Yleisesti ottaen sijaishuollon jälkeistä elämää on tutkittu verrattaen melko vähäisesti. Steinin (2009), sekä Collinsin (2001) tekemistä tutkimuksista on tulkittavissa se, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen, sijoituksen päätyttyä itsenäistyvien nuorten tulevaisuus ja itsenäisen elämän lähtökohdat ovat heikommat, kuin muiden samanikäisten. Tässä opinnäytetyössä halusin selvittää, pitääkö tämänkaltaiset tutkimukset paikkaansa suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Halusin saada selville, ovatko haastattelemani helsinkiläisnuoret kokeneet saaneensa liian vähäistä tukea lastensuojelulaitoksesta lähtiessään, vai onko jälkihuolto ollut onnistunutta heidän kokemuksensa mukaan. Selvitin myös, minkälaista jälkihuolto on käytännössä heidän kohdallaan ollut ja minkälaista tukea olisi mahdollisesti kaivattu enemmän. On äärimmäisen tärkeää, ettei nuori syrjäydy sijoituksesta itsenäistyttyään riittämättömän tuen takia.

Lastenkodissa on ohjaajien näkökulmasta mietityttänyt etenkin se, kokevatko nuoret sijoituksen päätyttyä jäävänsä yksin. Lastenkodin arjessa ohjaajien opastus ja läsnäolo on nuorille päivittäistä, ja he tietävät aikuisen olevan töissä heitä varten. Lastenkodissa ohjaajia on paikalla jokaisena tuntina vuorokaudessa, jolloin nuori voi tukeutua aikuisen apuun koska

tahansa. Vaikka itsenäistyvää nuorta pyritään tukemaan ja ohjastamaan elämään sijoituksen jälkeen, voi tälle uusi arki tulla silti yllätyksenä. Nuoren asuessa omillaan, aikuinen ei ole välttämättä tavoitettavissa milloin tahansa. Tarkoituksena opinnäytetyössä on ollut saada selville, millä keinoilla nuoria tuetaan jälkihuollon piirissä käytännössä, ja ovatko nämä keinot nuorten omasta mielestä onnistuneita. Halusin saada selville, onko nuorten arki muuttunut merkittävästi sijoituksen jälkeen ja ovatko he kokeneet saaneensa tarpeeksi tukea ja turvallista ja luotettavaa aikuissuhdetta.

3 Lastensuojelun asiakkuus

Ennen lastensuojelun jälkihuollon tukitoimien saamista, on nuori ja hänen perheensä kulke-
neet pitkän matkan lastensuojelun asiakkuudessa vastaanottaen tukitoimia mahdollisesti sen monissa eri muodoissa. Tukitoimet voivat olla esimerkiksi taloudellisessa muodossa, hoito- ja terapiapalveluita, perhetyötä ja -kuntoutusta. Lastensuojelun asiakkuuteen voi kuulua esimerkiksi erilaiset avohuollon tukipalvelut, ja niitä on tarjolla todella laajasti. Tukitoimia mietitään ja tarjotaan jokaiselle asiakkaalle tämän henkilökohtainen tilanne ensisijaisesti huomioiden. Lapsi ja hänen perheensä voivat vastaanottaa muun muassa kuntoutumista tukevia hoitopalveluita sekä tehostettua perhetyötä. (Lastensuojelun avohuollon tukipalvelut 2019.) Sosiaalihuoltolain (2014/1301) kolmannen luvun 18 § määrittelee perhetyön olevan ”hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.”

Lastensuojelun asiakkuus kestää monien kohdalla vuosia. Lastensuojelun asiakkuus voi sisältää esimerkiksi erilaisia tukitoimia nuoren ja koko perheen avuksi, tai lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Lapsen ja hänen perheensä lastensuojelun asiakkuus alkaa silloin, kun heidän asioitaan käsittelevät ammattitahot toteavat lapsen tarvitsevan lastensuojelun palveluita. Ammattitahoja voi olla esimerkiksi neuvola, päiväkotia, koulu, tai muu taho, joka on aktiivisesti mukana lapsen ja hänen perheensä elämässä. Palveluiden tarvitsemisen perusteena on, ettei lapsella ole hänen kasvuolosuhteitaan tarpeeksi tukevaa ympäristöä, tai ne jopa vaarantavat hänen terveyttään ja kehitystään. Kasvuolosuhteet voivat olla vaarassa lapsen läheisten, tai hänen itsensä toiminnan seurauksena. Vaarantuneet kasvuolosuhteet voivat sisältää esimerkiksi lapsen laiminlyöntiä puuttuvien elinolosuhteiden takia, päihteidenkäyttöä vanhempien tai lapsen itsensä toimesta, tai henkistä tai fyysistä väkivaltaa perheen sisällä. Kun lastensuojelun puuttuminen asiaan koetaan tarpeelliseksi, lapselle ja hänen perheelleen tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa edetään lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen 2017.)

Usein perheen tilanteen sitä vaatiessa, lastensuojelun asiakkuudessa on mahdollisuus vastaanottaa taloudellista tukea esimerkiksi lapsen harrastuksiin, koulunkäyntiin tai perheen asunnon hankintaan. Kaikissa tapauksissa lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät kuitenkaan riitä

lapsen ja hänen perheensä tilanteen tukemiseen. Mikäli sosiaalityöntekijä, lapsi tai hänen perheensä kokevat tukitoimet riittämättömiksi, tai lapsen tilanteen tarvitsevan kiireellistä puuttumista, aletaan valmistelemaan avohuollon sijoitusta tai huostaanottoa. Avohuollon sijoitus ja huostaanotto edellyttävät sitä, että lapsen turvallinen kasvu ja kehitys koetaan olevan vaarassa, eikä sitä pystytä kotiolosuhteissa avohuollon tukemana turvaamaan. (Lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2015; Sijoitus avohuollon tukitoimena 2016.)

3.1 Palvelutarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvioinnissa kartoitetaan lapsen, hänen perheensä ja muun läheisverkoston elämäntilannetta, voimavaroja ja huolenaiheita. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4. luvun §36-38 on määritelty palvelutarpeen arvioinnin sisältö tarkoin. Palvelutarpeen arvioinnista tulee selville henkilön tuen tarve. Tuen tarve voi olla tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. Tuen tarpeen lisäksi palvelutarpeen arvioinnista käy ilmi henkilön tilanteen yhteenveto, asiakkaiden edellytykset, henkilön oma, sekä ammattihenkilön näkemys palvelutarpeesta ja mahdollisesta omatyöntekijän tarpeesta.

Sosiaalihuollon ammattihenkilö tekee palvelutarpeen arvioinnin aina yhdessä asiakkaan kanssa. Palvelumahdollisuuksia koskien työntekijän täytyy ottaa huomioon se, että asiakkaalla on oltava aina selvillä omat oikeutensa sekä velvollisuutensa. Palvelutarpeen arvioinnissa kerrotaan lapselle ja hänen perheellensä erilaisista palvelumahdollisuuksista ja avun muodoista. Heidän kanssaan yhdessä mietitään, mikä olisi juuri heidän tilanteessaan hyödyllisin ja tehokain apu. Lasten kanssa asioidessa palvelutarvetta arvioivan sosiaalityöntekijän on otettava erityisesti huomioon asiakkaan ikätasoinen palvelu. Palvelutarpeen arvioinnin asiakkaan on ymmärrettävä selvityksen sisältö ja merkitys, joka häntä varten tehdään. Sosiaalityöntekijän on myös kunnioitettava erityisesti lapsen tai nuoren itsemääräämisoikeutta ja kuunneltava tämän omaa kantaa käsiteltävään asiaan. Kaiken kaikkiaan palvelutarpeen arviointi sisältää asiakkaan tilanteen yhteenvedon, ammattilaisen sekä asiakkaan näkemykset tilanteesta, sekä yhteisen arvion palvelun tarpeesta. Luodun palvelutarpeen arvioinnin sisällön perusteella aletaan toimimaan lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnin parantamiseksi yhteistyössä ammattilaisten ja lapsen perheen kanssa. (Palvelutarpeen arviointi 2019.)

3.2 Huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle

Lapsella on yleensä parasta kasvaa omassa kotonaan tuttujen aikuisten ympäröimänä. Jos kotiolot eivät kuitenkaan turvaa lapsen normaalia kasvua ja kehitystä, voidaan lapsi sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle. Kiireellinen sijoitus tapahtuu nopealla aikataululla, jos esimerkiksi tilanne kotona on kriisiytynyt ja vaatii kiireellistä puuttumista heti. Kiireellinen sijoitus on väliaikainen, ja sen pyrkimyksenä on saada lapsi turvalliseen ympäristöön siksi aikaa, kun tilanne kotona tasaantuu. Kiireellinen sijoitus on mahdollista tehdä, vaikka lapsi tai hänen huoltajansa sitä vastustaisivatkin. Sijoituksen tavoitteena on aina saada lapsi kotiutettua

mahdollisimman turvalliseen ja tasapainoiseen kotiympäristöön, jonka puolesta tehdään lapsen ja hänen perheensä kanssa tiiviistä yhteistyötä. Lapsen ja hänen perheensä asioita hoitava sosiaalityöntekijä arvioi sijoituksen aikana lapsen ja hänen perheensä tilannetta, ja tekee lopulta myös päätöksen sijoituksen päättymisestä ja sen ajankohdasta. (Milloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle? 2019.) Kodin ulkopuolelle sijoittamisen perimmäinen tehtävä on, missä sijoituksen muodossa tahansa, turvata ja tukea lapsen tai nuoren normaalia kasvua ja kehitystä (Lastensuojelun keskusliitto 2016, 8).

Mikäli ongelmat lapsen kotona ovat kestäneet kauan, tai on koettu, ettei kiireellinen sijoitus riitä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi, on lastensuojelun äärimmäisimpänä toimena huostaanotto. Huostaanotossa lapsesta tai nuoresta pidetään huolta hänen kotinsa ulkopuolella. Muun muassa Lastensuojelun keskusliitto (Milloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle? 2019) painottaa nettisivuillaan, että huostaanotto on lastensuojelun toimenpiteistä aina viimeinen vaihtoehto, ja siihen päädytään, jos tukitoimet eivät riitä. Lapsen ja hänen perheensä tilanteen ja ongelmien tulee olla vakavia, ja niihin on pyritty puuttumaan monin eri keinoin ennen huostaanottoa. Huostaanotto ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi riistettäisiin vanhemmiltaan lopullisesti. Viranomaiset tekevät tiivistä yhteistyötä lapsen, sekä hänen huoltajiensa kanssa kaikissa huostaanoton vaiheissa. (Milloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle? 2019.) Käytännössä huostaanotto tarkoittaa lapsen huoltajien näkökulmasta sitä, että sosiaalilautakunta päättää muun muassa lapsen olinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta. Se ei kuitenkaan mitätöi huoltajan tehtävää kokonaan, mutta lapsen arkisten asioiden ratkaisut sekä päätösvalta rajoittuvat huomattavasti, kuten esimerkiksi lapsen uskontoa ja kansalaisuutta koskevat asiat säilyvät huostaanotosta huolimatta lapsen huoltajilla. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 115-116.)

Siviilioikeuden professori Urpo Kangas kuvailee huostaanottoa lapsen oikeutena, mikäli tämän huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa on vakavia puutteita. Myös lapsen oma, hänen terveyttään ja kasvuaan vaarantava käytös on yhtä lailla edellytys huostaanottoon. Huostaanotto on kuitenkin aina seurausta avohuollon tukitoimien riittämättömyydestä, tai kokemuksesta siitä, etteivät yritetyt tukitoimet ole olleet tarkoituksenmukaisia. (Puonti ym. 2004, 114.)

Sopivaa sijoituspaikkaa etsittäessä lastensuojelulla on mahdollista selvittää ensisijaisesti esimerkiksi sukulaisten tai muiden lapsille tuttuun aikuisten mahdollisuutta kasvattaa lasta. Lapsen sukulaisten tai muiden tuttavien sijoitusmahdollisuudet joudutaan joskus kuitenkin myös jättää selvittämättä, jos sijoitus on äärimmäisen kiireellinen, tai selvittämättä jättämiselle on jokin muu perustavanlaatuinen syy. Tällaisissa tapauksissa, joissa lapsi tarvitsee kasvun ja kehityksensä turvaamiseksi huostaanottoa, hänet sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Tyypillisesti paras sijoituspaikka lapselle olisi kodinomainen sijaiskoti tai ammatillinen perhekoti, jossa olosuhteet vastaisivat mahdollisimman luonnollista kasvuympäristöä. Lapsen oma käytös, koulunkäynnin ongelmat tai sijaintiin liittyvät haasteet voivat olla syitä sille, ettei sijais-

tai perhekoti ole mahdollinen sijoituspaikka. Mikäli lapsen tilanteeseen nähden koetaan parhaaksi, hänet saatetaan sijoittaa lopulta laitoshuoltoon lastenkotiin, nuorisokotiin, koulukotiin tai muuhun edellä mainittujen kaltaisiin lastensuojelulaitoksiin. (Saastamoinen 2010, 10 & 106-108.)

Lapsen oma, hänen kasvuun ja kehitystään vaarantava käytös voi olla syynä laitossijoitukseen. Lapsen rajatonta tai uhmaavaa käytöstä ei aina pystytä rajaamaan sijaiskodeissa tai perhekodeissa. Tämä johtuu usein siitä, että vain lastensuojelulaitokseen kiireellisesti tai huostaanoton myötä sijoitettujen lasten toimintaa pystytään rajaamaan erilaisilla rajoitustoimenpiteillä. Rajoitustoimenpiteillä pyritään turvaamaan lapsen tai nuoren omaa käytöstä. (Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa 2019.) Lastensuojelulain (417/2007) 11. luvussa on lueteltu sijaishuollon rajoitustoimenpiteiksi esimerkiksi yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, sekä kiinnipito. Rajoitustoimenpiteiden tulee aina olla lapsen edun mukaisia, ja päätöksen rajoituksista tekee aina sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija. Kiireellisissä tapauksissa päätöksen voi tehdä myös joku muu sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava viranomaisena. Rajoitustoimenpiteet vaativat aina lailliset perustelut, ja niiden tulee myös olla suhteutettuna lapsen tai nuoren ikä- ja kehitystasoon. Yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamisessa voidaan rajata nuoren yhteydenpitoa ja tapaamisoikeutta tämän perheeseen, sukulaisiin, ystäviin, tai muihin läheisiin. Yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoitusten toteuttamiseen on tarkat edellytykset, joita on esimerkiksi se, että yhteydenpito vaarantaa sijaishuollon tarkoituksellista toteuttamista tai rajoittaminen on muuten lapsen oman hyvinvoinnin ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä. (Yhteydenpidon rajoittaminen 2020.) Lastensuojelulaitos on lain (Lastensuojelulaki 417/2007, §65) mukaan velvoitettu ottamaan haltuun nuorta itseään tai muita vahingoitustarkoitukseen käytettävät aineet ja esineet. Myös muiden laitoksen toimintaa haittaavat aineet tai esineet on oikeutettu haltuun otettavaksi. Päätöksen haltuunotosta tekee aina laitoksen johtaja, tai joku muu hänen määräämänsä henkilökunnan jäsen. Lapsen tai nuoren kiinnipidossa on pyrkimyksenä tämän rauhoittaminen tilanteessa, jossa lapsi on käyttäytynyt uhkaavasti tai sekavasti. Kiinnipito on oikeutettua vain silloin, jos lapsen tai nuoren käytös on todettu olevan vahingollista hänelle itselleen, tai muille ympärillä oleville henkilöille. (Lastensuojelulaki 417/2007, §68.)

Vaikka huostaanotto on aina merkitty toistaiseksi voimassa olevaksi, ovat useat lapset ja nuoret sijoitettuna kodin ulkopuolelle jopa vuosia. Sijoitus kestää aina vain sen verran, kun siitä nähdään olevan lapselle hyötyä. Lapsen tilannetta sijoituksessa arvioidaan säännöllisesti moniammatillisessa työryhmässä, johon osallistuu esimerkiksi lapsen sosiaalityöntekijä, laitoksen omaohjaaja sekä vastaava ohjaaja, lapsi itse, sekä hänen vanhempansa. Näissä tapaamisissa kaikki osapuolet kertovat näkökulmansa lapsen senhetkiseen tilanteeseen, voimavaroihin ja vahvuuksiin, kehityskohteisiin, sekä sijoituksen tarpeellisuuteen. Huostaanotto voidaan perua missä vaiheessa sijoitusta tahansa, mikäli koetaan lapsen tilanteen olevan tarpeeksi tasainen

ja kaikki osapuolet kokevat sijoituksen päättämisen olevan parhaaksi lapselle. Huostaanoton perumiseen vaaditaan kuitenkin pitkäaikaista arviointia ja jokaisen sitä arvioivan osapuolen puoltavaa kantaa huostaanoton päättymiselle. (Huostaanoton jatkuva arviointi 2019.) Huostaanotto ja huostassapito loppuu automaattisesti viimeistään nuoren tullessa täysi-ikäiseksi (Saastamoinen 2010, 39).

4 Jälkihuolto

Sijoituksen päätyttyä nuorella on oikeus ja mahdollisuus vastaanottaa jälkihuollon tukea sen eri muodoissa. Nuoren ja hänen perheensä päätettävissä ovat ne jälkihuollon muodot, jotka he kokevat itselleen tarpeellisiksi. Lastensuojelulain (2007/417) 12. luvun 75§ määrittelee 16-vuotta täyttäneen, huostaanotetun, sijaishuollon päättäneen nuoren olevan oikeutettu lastensuojelun jälkihuoltoon sen kaikissa muodoissa. Myös avohuollon tukitoimen kautta, vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti sijoitetulla nuorella on jälkihuolto-oikeus. Jälkihuolto on täysin vapaaehtoista, eikä kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren tai hänen perheensä ole pakko sitä missään vaiheessa vastaanottaa, mikäli eivät koe hyötyvänsä siitä. On olemassa nuoria ja heidän perheitään, jotka eivät koe tarvitsevansa jälkihuollon palveluita lainkaan.

Jälkihuollon tukitoimien on tarkoitus helpottaa nuoren kotiinpaluuta sekä itsenäistymistä sijoituksen jälkeen, joten monet kokevat avun vastaanottamisen tarpeelliseksi. Sijaishuollossa eletty arki eroaa monen kohdalla huomattavasti kodin käytännöistä ja tavoista, jolloin sijoituksen päätyttyä kotiinpaluu tai omilleen muutto tuo jälleen suuren muutoksen nuoren elämään. Muutoksen edessä on luonnollista, että nuori haluaa vastaanottaa jälkihuollolta hänen ja perheensä hyvinvointia edistäviä tukitoimia. Lastensuojelun keskusliiton opas ”Mikä jälki jää?” tiivistää jälkihuollon perimmäisen idean siihen, että jälkihuolto on lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe, jossa tarkoituksena on hyödyntää ja ylläpitää sijaishuollon myönteiset tulokset nuoren elämässä sijoituksen jälkeenkin (2016, 9). Jälkihuollon järjestämisen vastuu ja velvollisuus on lapsen sijoittaneella kunnalla. Kunnan tulee mahdollistaa jälkihuollon järjestäminen nuorelle heti tämän sijoituksen päätyttyä (Lastensuojelun keskusliitto 2016, 52).

Jälkihuollon tarkoituksena on myös saada lastensuojelun asiakkaana ollut nuori löytämään omia vahvuuksiaan ja oppimaan niiden käyttämistä omaksi hyödykseen. On tärkeää, että nuori oppii niin hyvistä, kuin huonoistakin kokemuksista elämänsä aikana. Ihanteellista olisi, että nuori luottaisi omaan vaikutusvaltaansa elämänsä kulussa. Jälkihuolto tavoittelee sitä, että nuori tulisi kokonaisvaltaisesti sinuiksi itsensä kanssa, hyväksyisi itsensä sellaisenaan ja luottaisi itseensä. (Laaksonen 2004, 27.)

4.1 Jälkihuollon tukitoimet

Jälkihuolto ei auta pelkästään sijoituksesta palaavaa nuorta, vaan myös tämän perhettä tarpeen tullen. Apu voi olla erilaisia avohuollon palveluita, tai esimerkiksi taloudellista tukea. (Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö 2019.) Eri palvelumuodot mietitään jokaisen nuoren ja

hänen perheensä kanssa yksilöllisesti. Erilaisista perheistä ja heidän tilanteistaan huolimatta jälkihuolto muodostuu aina samoista perusasioista, jotka käydään aina kaikkien kanssa läpi. Jälkihuollon neljä osa-aluetta näkyvät kaikkien sitä vastaanottavien arjessa. Ne ovat jälkihuollon palveluiden suunnittelu, nuoren ja lähiverkoston tukeminen, sekä tilanteen arviointi. Jälkihuollon sisältö on se, joka on jokaisen kohdalla yksilöllinen. Nuori, hänen perheensä ja jälkihuollon työntekijät yhdessä miettivät, mistä tukitoimista kunkin asiakkaan tilanteessa hyödytään parhaiten. (Laaksonen 2004, 15.)

Helsingin kaupunki listaa erilaisia jälkihuollon konkreettisia palveluita sijoituksesta itsenäistyvälle nuorelle. Apua voi saada esimerkiksi tulevaisuuden suunnitteluun, opintoihin, harrastuksiin, työllistymiseen tai asunnon hankkimiseen. Muita palveluita henkisen tuen lisäksi on taloudellisen tuen saaminen, vertaistukiryhmät, sekä erilaiset virkistymispalvelut. (Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö 2019.) Nuori laatii yhdessä sosiaalityöntekijänsä kanssa juuri itselleen parhaiten sopivan jälkihuoltosuunnitelman, jossa on mietitty kaikki nuoren tarvitsemat tuen muodot sekä palvelut elämän eri osa-alueiden muodossa. Helsingin kaupungin jälkihuollossa toteutetaan suunnitelmallista tukea. Suunnitelmallinen tuki tarkoittaa käytännössä sitä, että jokainen jälkihuoltoa vastaanottava nuori saa varmasti turvallisen kodin, mielekästä päiväohjelmaa, sekä tuekseen luotettavan aikuisen. Tavoitteena on myös se, että nuori saisi suoritettua peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen jälkihuollon asiakkuuden aikana. Nämä pyritään toteuttamaan tutustumalla nuoreen henkilökohtaisesti, jolloin hänen toimintakykynsä ja -valmiutensa saadaan mahdollisimman hyvin selville. Kun nuori kokee omaavansa turvallisen ja luotettavan aikuisuhteen, on hänellä yleensä myös enemmän motivaatiota saada yhdessä sovitut tavoitteet suoritettua. Helsingin kaupungin jälkihuollossa nuorelle tarjotaan ohjausta, neuvontaa ja erilaista konkreettista apua arkisten asioiden hoitamisessa. Nuoren kanssa pyritään löytämään hänen omat voimavaransa ja vahvuutensa, jolloin niitä pystytään vahvistamaan ja tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla. (Hipp, T. & Manelius, M. 2019.) Hipp ja Manelius (2019) ovat tiivistäneet jälkihuollon toimimisen viiteen paljonpuhuvaan seikkaan: ”Osallisuus yhteiskuntaan”, ”Menneisyyden käsittely”, ”Arjen sujuvuus ja rytmi”, ”Kuntoutus ja turva”, ”Kannattelevat ja kannustavat suhteet”. Näihin asioihin keskittymällä ollaan jo syväällä jälkihuollon toimivuuden ytimessä.

Sijoituksensa päätyttyä nuorella on erilaisia vaihtoehtoja asumisensa järjestelyihin. Nuoren ja hänen perheensä tilanne huomioiden on hänen mahdollista palata kotiin, josta hänet aikoinaan huostaanotettiin. Mikäli kotitilanteen todetaan olevan nuorelle epäedullinen tai asumiskelvoton, tai hänen koetaan olevan tarpeeksi itsenäinen muuhun asumismuotoon, auttaa jälkihuolto nuorta saamaan itselleen asunnon. Jälkihuollon työntekijä auttaa nuorta asunnon etsimisessä, sen saamisessa ja muissa itsenäiseen asumiseen liittyvissä käytännön asioissa. Käytännön asioita voi olla esimerkiksi vuokranmaksu ja yhteydenpito vuokranantajan kanssa. Jälkihuollon apu asunnon hankkimisessa on määritelty toteutettavaksi Suomen lastensuojelulain 12. luvun pykälässä 76 a (30.12.2014/1302).

Arkeen kohdistettava apu arvioidaan, kuten muutkin jälkihuollon osa-alueet, yksilöllisesti asiakasta kohden. Nuori voi tarvita apua päivittäisissä toiminnoissa, tai ei juuri ollenkaan. Jälkihuolto auttaa nuorta hakemaan itselleen sopivaa asuntoa nuoren henkilökohtaisia tarpeita mukailleen. Haettava asunto on tyypillisesti tavallinen kerrostalohuoneisto, jonka koko riippuu hakijan elämäntilanteesta. Jos nuori hakee yksin asuntoa, on hänelle yksiö paras vaihtoehto. Mikäli nuorella on lapsi tai kumppani, heille haetaan ensisijaisesti kaksiota, tai muuta suurempaa asuntoa. (Jälkihuolto 2020.) Kaiken kaikkiaan jälkihuollon konkreettisten palveluiden tärkeimpänä osuutena voidaan pitää edes yhtä luotettavaa aikuissuhdetta. Vuonna 2002 julkaistun jälkihuollon yhteishankkeen, Tupa-projektin (Hietaniemi, 2002), haastattelussa on tullut ilmi, että nuoret tarvitsevat luotettavan aikuisen tukea arjen tavallisten asioiden suorittamisessa, eivätkä vain ”juttelukaverina”. Luottamussuhde ja tunne siitä, että nuoresta ollaan kiinnostuneista ja hänestä välitetään, ovat äärimmäisen tärkeitä myös jälkihuollon onnistumisessa. Suhde aikuiseseen saa nuoren tuntemaan itsensä arvokkaaksi, joka puolestaan ylläpitää toivoa ja luottamusta tulevaan. (Laaksonen 2004, 27.)

Lastensuojelun jälkihuoltoa on nykyään mahdollista vastaanottaa siihen saakka, kun nuori täyttää 25 vuotta (Jälkihuolto 2020). Mikäli jälkihuollon päättymisen jälkeen nuori ja sosiaalityöntekijä olisivat olleet sitä mieltä, että asiakas tarvitsee edelleen tukea, hänet ohjataan kunnan järjestämiin tukipalveluihin. On tärkeää, ettei nuori jää ilman tukea missään vaiheessa, vaikka jälkihuolto ei tätä enää olisi velvoitettu auttamaan. (Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö 2019.)

4.2 Jälkihuollon valmisteleminen sijoituksen aikana

Jälkihuolto, tai sen valmisteleminen, alkaa osittain jo sijaishuollon aikana. Sijoituksen aikana nuori on voinut etukäteen opetella itsenäistymistaitoja jo vuosien ajan, esimerkiksi ruuanlaiton, pyykinpesun ja siivoamistaitojen harjoittamisella aikuislähtöisesti. Nuori alkaa jo sijoituspaikassaan myös opettelemaan ja miettimään omaohjaajansa kanssa elämää sijoituksen jälkeen. Nuoren konkreettisia tavoitteita itsenäistymiseen ja sijoituksen jälkeiseen elämään voidaan kirjata ylös heti, kun nuoresta siltä tuntuu. On tärkeää, että nuorella on suunnitelmiensa luomisessa mukana myös tuttu, luotettava aikuinen, jonka kanssa pohtia tulevaisuutta. (Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö 2019.) Nuorelle tulee puhua ja kertoa jälkihuollosta sijoituksen aikana, jo ennen kuin se on hänelle ajankohtaista. Koko sijoituksen ajan annettu tieto jälkihuollosta ja sen tukitoimista luo nuorelle luottamusta tulevaisuuteen ja tietoisuutta sijoituksen kokonaisprosessista. Tiedon saaminen koko prosessista auttaa nuoren sitoutumista sujuvaan yhteistyöhön, läpi sijoituksen ja siirtymisen jälkihuoltoon. Nuoren tiedossa tulee olla selkeästi hänen oikeutensa, sekä esimerkiksi sijaishuollon ja jälkihuollon asiakkuuksien erot. Näitä asioita tulee käydä läpi yhdessä nuoren ja hänelle nimetyn omaohjaajan kanssa. (Laaksonen 2004, 25-26.)

Sijoituksen päätyttyä, pois muuttaminen ja itsenäistyminen voivat tapahtua huostaanotettuna olleelle nuorelle hyvin nopealla aikataululla verrattaen muihin ikätovereihinsa. Olosuhteiden pakosta nuorella ei aina jää yhtä paljon aikaa harjoitella ja tottua ajatukseen itsenäisestä elämästä, esimerkiksi sijaishuoltoapaikan rutiinien tai muiden säännöstelyjen olosuhteiden vuoksi. Kotonaan koko lapsuutensa ja nuoruutensa asuneilla nuorilla on ollut aikaa harjoitella itsenäistymistaitoja jopa monia vuosia, kun taas sijoitetulta nuorelta usein oletetaan saman tapahtuvan muutamien kuukausien kuluessa. Tämä voi johtaa siihen, että nuorelle on äärimmäisen vaikeaa sopeutua kaikkiin itsenäistymiseen liittyviin, niin fyysisiin kuin psyykkisiinkin, muutoksiin. Muun muassa tähän ilmiöön pyritään vaikuttamaan positiivisesti jälkihuollon eri palveluilla ja luotettavan aikuisen tuella läpi itsenäistymisen. Olisi kuitenkin äärimmäisen tärkeää, että itsenäistymistä harjoiteltaisiin koko sijoituksen aikana, eikä vain sen viimeisinä kuukausina. (Lastensuojelun keskusliitto 2016, 10.)

4.3 Tutkimuksia lastensuojelun jälkihuollosta

On tärkeää, ettei itsenäistyvä nuori koe jäävänsä yksin, vaikka sijoitus päättyykin. Lapsiasia-valtuutetun toimiston julkaisussa ”Suojele unelmia, vaali toivoa” (Vario, Barkman, Kiili, Nikkanen, Oranen & Tervo 2012.) on selvitetty, mitä suomalaiset nuoret ovat toivoneet sijoituksen aikana korostettavan, jotta sijoituksen jälkeinen elämä ja jälkihuollosta hyötyminen olisivat mahdollisimman positiivisia. Tutkimuksessa nuoret korostivat erityisesti kuutta asiaa: jälkihuollon hyvä valmistelu, lähi- ja tukiverkoston tärkeys, aikuisen merkitys, jälkihuoltokäytäntöjen yhtenäistäminen, sekä jälkihuollon päättymiskärajan nostaminen. Mainituista asioista voi päätellä, että tutkimukseen osallistuneet suomalaisnuoret ovat arvostaneet ja kaivanneet tarjolla olevaa apua. He ovat halunneet hyödyntää saatavilla olevia palveluita mahdollisimman monipuolisesti, jotta elämä sujuisi itsenäistymisen aikana ja sen jälkeen niin mutkattomasti, kuin mahdollista. (Vario ym. 2012, 34-35.) Huomion arvoista on, että tässäkin tutkimuksessa nuorten esille tuomaa jälkihuollon päättymiskärajaa on nostettu 21 ikävuodesta 25 vuoteen alkuvuodesta 2020 (Jälkihuolto 2020).

”Suojele unelmia, vaali toivoa” -tutkimuksessa haastateltavilta nuorilta nousi esille myös konkreettinen toimenpide-ehdotus. He toivoivat, että kaikki lastensuojelun parissa työskentelevät aikuiset pitäisivät yllä toivon ilmapiiriä ja omalla toiminnallaan vahvistaisivat lasten ja nuorten uskoa unelmiinsa ja tulevaisuuteensa. Kyseinen toimenpide-ehdotus on koko lastensuojelun sijoituksen ja jälkihuollon tärkeimmässä ytimessä. Työntekijöiden on äärimmäisen tärkeää muistaa, että nuorten asenne ja toiveikkuus on vahvasti linkitettyä aikuisten asenteisiin ja kannustavuuteen. (Vario ym. 2012, 46-47.)

Helsingin kaupungin vuonna 2015 tekemän tutkimuksen mukaan jälkihuoltoa vastaanottaneet nuoret olivat kaivanneet tukea eniten päivärytmin, rahankäytön ja päihteidenkäytön kanssa. Jälkihuoltoa vastaanottavista nuorista selkeä enemmistö (92%) oli hyödyntänyt saatavilla olevia jälkihuollon palveluita. Myös terveyspalveluita käytti yli puolet tutkimukseen

osallistuneista. Päihde- ja psykiatristen palveluiden käyttö oli sen sijaan verrattain vähäistä. (Hipp & Manelius 2019.)

5 Nuoren osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy

Suomen lainsäädännössä on määrätty, että lapset ja nuoret tulee osallistuttaa heitä itseään koskeviin päätöksiin ja yhteiskunnan asioihin ikätaso huomioiden (Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet 2019). Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimusmaat, Suomi mukaan lukien, ovat sitoutuneet siihen, että lapsi tai nuori tulee kuulluksi ja hänen tulee saada ilmaista omat mielipiteensä. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 2020). Jälkihuollossa avainasemassa on nuoren kuuleminen ja hänen oma vaikutusvaltansa asioitaan koskevissa päätöksissä. Nuoren osallistaminen takaa yksilöllisen ja juuri hänen tarpeisiinsa vastaavan jälkihuollon ja sen eri tukimuodot. (Jälkihuolto 2020.)

Perustuslain (731/1999) 6§ 3 momentin mukaisesti ”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti”. Tämä on myös koko jälkihuollon toimivuuden lähtökohta. Nuoren osallistaminen, kuuleminen ja yksilöllinen kohtaaminen on suorassa yhteydessä tämän omaan sisäiseen motivaatioon ja pärjäämiseen itsenäisessä elämässä. Yläasteikäisen osallistamisella mahdollisimman moneen asiaan elämässä on tutkitusti vaikutuksia tämän myöhäisemmän syrjäytyneisyyden ehkäisyyn (Merikukka, Ristikari, Kiilakoski, Gissler 2013.). Nuoren motivaatiota jälkihuollon vastaanottamiseen voi edistää jo sijoituksen aikana aikuislähtöisesti, antaen nuoren oman äänen tulla kuuluviin häntä itseään koskevissa asioissa. Yksi jälkihuollon tavoitteista on nuoren peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen loppuun saattaminen. Ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta jääneet nuoret ovat Suomessa luokiteltu syrjäytyneiksi. Syrjäytyminen ei tule pelkästään kaltaiseksi yhteiskunnalle, vaan tällöin myös nuorella itsellään on hankaluuksia elämänhallintansa kanssa. Jälkihuollon on tärkeää ottaa huomioon nuoren tilanne kokonaisvaltaisesti ja pyrkiä auttamaan tätä yksilöllisiä menetelmiä hyödyntäen. (Merikukka ym. 2013.)

Nuoren syrjäytyminen on paljon muutakin, kun peruskoulun kesken jääminen. Peruskoulun päättötodistuksen puuttuminen voi johtaa nuorella tulevaisuudessa muidenkin koulutusten, tai työelämän ulkopuolelle jäämistä. Kun nuorella ei ole elämässään tiettyä rytmiä tai jatkuvuutta, kasvaa myös rikoksiin syyllistymisen tai uhriksi joutumisen riski. Usein kodin ulkopuolelle nuoruudessaan sijoitetulla nuorella on voinut olla myös kytköksiä rikoksiin jo ennen sijoitusta, tai sen aikana. Tämä voi selittyä osittain huono-osaisuuden periytymisellä, tai nuorten mallin ottamisella kaveri- tai tuttavaporukoistaan. Syrjäytyminen ja yhteiskunnasta ulkopuolelle jääminen ovat suuri riski nuorelle rikolliseen elämäntapaan palaamiseen. On myös tutkittu, että pojilla on suurempi riski syrjäytyä, kuin ikäisillään tytöillä. Miespuoliset nuoret saattavat purkaa tai käsitellä kasaantuneita ongelmiaan väkivallalla ja päihteillä, sen sijaan että puhuisivat jollekin ja pyytäisivät apua. (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2016.) Muun muassa näiden syiden takia jälkihuollon vastuu nuorten asioiden huolehtimisen

auttamisessa on suuressa osassa nuoren kotiinpaluun tai itsenäisen elämän aloittamista. Jälkihuollon tulee huolehtia, että nuori saa tarvitsemansa tuen ja avun, vaikkei hän itse osaisi sitä välttämättä aina edes pyytää.

6 Opinnäytetyön toteutus

Helsingin kaupunki myönsi opinnäytetyöhöni tutkimusluvan 25.2.2020, jota ennen olin kirjoittanut opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen. Suoritin opinnäytetyöni tutkimuksen kvalitatiivisessa, eli laadullisessa muodossa. Loin viidelle haastateltavalle neljä avointa kysymystä ja haastattelut suoritettiin yksilohaastatteluina. Haastateltavat ovat sijoituksensa 1-5 vuotta sitten päättäneitä nuoria aikuisia, joilla on kokemusta lastensuojelun jälkihuollon vastaanottamisesta. Haastateltavia yhdisti se, että he ovat olleet sijoitettuna samassa lastensuojelulaitoksessa, joskin mahdollisesti eri aikoihin. Vertailin heidän vastauksiaan ja selvitin, onko yleisesti ottaen jälkihuollosta ollut hyötyä heidän sijoituksensa jälkeisessä elämässä. Haastateltavilta saatujen vastausten analysoimiseen käytin sisällönanalyysiä, jonka avulla pyrin tuomaan esille mahdollisimman paljon tärkeitä mielipiteitä ja näkökulmia, joita on Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollon asiakkaissa herännyt asiakkuksiensa aikana.

Avoimilla kysymyksillä toivoin saavani jokaiselta haastateltavalta mahdollisimman rehellisiä ja kattavia vastauksia, jotka vastasivat juuri heidän omakohtaista kokemustaan ja näkemystään kysyttävistä asioista. Kysymykset täytyi laatia niin, ettei niistä jää tulkinnanvaraa, tai ettei niihin pystyisi vastaamaan pelkästään sanoilla 'kyllä' tai 'ei'. Oli otettava huomioon, että kysymäni asiat voisivat tuntua haastateltavasta henkilökohtaisilta. Kysymykset täytyi laatia sellaiseen muotoon, etteivät ne kuulosta liian hyökkäviltä, mutta että niissä kysyttävä asia tulee selväksi. Haastateltavia kerätessäni ja heidän suostuttuansa haastateltavaksi, lähetin jokaiselle haastattelukysymykset etukäteen. Osa kertoi kirjoittaneensa haastattelua varten muistiinpanoja, jotta saa tuotua omia näkökulmiaan mahdollisimman kattavasti esille. Tarkoituksenani kysymysten etukäteen lähettämisessä oli, että haastattelutilanteessa mikään kysymys ei tule yllätyksenä, tai tunnu liian vaikealta vastata. Haastateltavat olivat saaneet tutustua, miettiä ja pohtia vastauksiaan jo ennalta sen verran, kun heistä itsestään tuntui hyvältä.

Tutkimuskysymyksen selvittämistä varten loin neljä avointa haastattelukysymystä (Liite 1). Sain kysymyksiin kattavat vastaukset jokaiselta haastateltavalta, sillä he olivat saaneet haastattelukysymykset jo etukäteen itselleen mietittäväksi. Toivoin kuitenkin, että vastaukset tulisivat spontaanisti, enkä halunnut heidän esimerkiksi kirjoittavan vastauksiaan itse paperille ylös. Haastattelu oli keskustelunomainen, rento tilanne. Kunkin haastateltavan kanssa sovittiin yksilöllisesti, missä haastattelut suoritetaan. Haastattelut suoritettiin rauhallisessa tilassa, kuten esimerkiksi kahvilan nurkkapöydässä. Yksi haastateltava kutsui minut hänen kotiinsa, jolloin hänen haastattelunsa suoritettiin siellä. Saadakseni mahdollisimman rehelliset ja avoimet vastaukset, haastateltaville tehtiin selväksi, ettei väärää vastauksia ole. Haastateltavan oma kokemus oli koko aselman lähtökohta. Vaikka haastateltavat eivät tienneet

toisistaan, tai toistensa vastauksista, löytyi heidän vastauksistaan paljon samankaltaisia kokemuksia keskenään. Samankaltaisuuksia ilmeni niin positiivisissa, kuin kehitettävissäkin asioissa lastensuojelun jälkihuoltoa ja sen palveluita ajatellen.

Haastateltavien valinnasta keskustelin lastenkodin johtajan ja muun työryhmän kanssa. Ajatuksena oli, että haastateltavat olisivat mahdollisimman eri taustoista ja eri kokemuksia omaavia ihmisiä, jotta tulokset olisivat monipuolisia ja monesta eri näkökulmasta. Opinnäytetyössä osa haastattelemistani nuorista olivat vastaanottaneet jälkihuollon palveluita vielä siihen aikaan, kun jälkihuolto-oikeus oli määritelty saatavaksi 21-vuotiaaksi saakka. Näin he ovat päättäneet jälkihuollon vastaanottamisen juuri ennen kuin se on määritelty saatavaksi 25-vuotiaaksi saakka. Otin yhteyttä haastateltaviin ensin tapaamalla heidät entisessä sijoituspaikassaan. Lastenkodin entisiä nuoria käy edelleen osastolla silloin tällöin kahvilla, tai jouluja kevätkuuhissa, joissa olen heitä heidän sijoituksensa päätyttyä tavannut. Tapaamisen ohella kysyin heidän halukkuudestaan osallistua opinnäytetyötäni varten tehtävään haastatteluun. Haastateltavan suostuessa osallistumiseen, hän antoi puhelinnumeronsa minulle ja otin myöhemmin yhteyttä sopiakseni haastattelun ajankohdan ja haastattelun paikan. Sovimme tapauskohtaisesti, missä kukin haastateltava haluaa tavata, ja suoritin haastattelun kasvokkain molemmille osapuolille sopivana ajankohtana. Jokaiselle haastateltavalle kerrottiin, että äänitän keskustelumme, jotta sen saa luettua. Luettoiminen helpottaa tulosten analysointia, kun kirjoitetuista vastauksista saa irrotettua tärkeimpiä tuloksia ja verrattua niitä muihin vastauksiin sisällönanalyysin avulla.

7 Tutkimuskysymys

Lastensuojelun jälkihuolto on aiheena todella laaja, joten sitä tuli tarkentaa opinnäytetyötäni varten. Tutkimuskysymys tarkentaa, mitä asioita halutaan opinnäytetyössä ja sitä koskevissa haastatteluissa tulevan ilmi. Tarkoituksena tässä opinnäytetyössä oli tarkastella jälkihuollon toimivuutta Helsingissä ja sen hyödyllisyyttä käytännössä. Käytännön todelliset asiantuntijat ovat ne nuoret, jotka jälkihuoltoa vastaanottavat tai ovat vastaanottaneet. Näin ollen opinnäytetyöni käsittelee nuorten omia, henkilökohtaisia kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta.

Tutkimuskysymys on se, josta koko tutkimus alkaa. Sen ympärille rakentuu koko opinnäytetyö, joten on tiedettävä tarkkaan, mitä tutkittavasta aiheesta halutaan tietää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimuskysymykseni oli ”Millaisena nuoret kokevat lastensuojelun jälkihuollon?”.

8 Laadullinen tutkimusmenetelmä opinnäytetyössä

Laadullinen, eli kvalitatiivinen, tutkimusmenetelmä selvittää kysymystä siitä, mistä tutkittavassa ilmiössä on kyse. Tässä opinnäytetyössä selvitin, minkälaisena aikaisemmin kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret ovat kokeneet lastensuojelun jälkihuollon. Laadullinen tutkimus

pyrkii saamaan vastauksia ilman määrällisiä keinoja, kuten esimerkiksi tilastollisia menetelmiä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lukujen sijasta kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja sen toteuttamisessa käytetään sanallista tiedonantoa. (Kananen 2014, 16.) Yleisesti ottaen laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoituksena on tutkittavan kohteen ja tutkimuskysymyksen syvällinen ymmärtäminen ja monipuolinen kuvaaminen ja selittäminen (Flick 1998, 4-7). Omassa opinnäytetyössäni se onnistui parhaiten laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen, jolloin haastattelukysymykseni olivat avoimia ja tutkittavien määrä melko vähäinen.

Laadullisessa analyysissä tutkimusaineistoa käsitellään kokonaisuutena. Kvalitatiivista analyysia tehdessä tilastollisia todennäköisyyksiä voi juurikaan hyödyntää. Tilastollisten todennäköisyyksien sijasta keskitytään pieneen joukkoon haastateltavia, joita haastatellaan avoimilla, joskin yksityiskohtaisilla kysymyksillä. (Alasuutari 2011, 38-39.) Tässä opinnäytetyössä avoimet, mutta yksityiskohtaiset kysymykset osoittautuivat hyväksi keinoksi saada selville nuorten kokemuksista lastensuojelun jälkihuollosta. Nuoret kertoivat toisista haastateltavista tietämättä samankaltaisia kokemuksia, joita ei olisi pystytty välttämättä edes kysymään esimerkiksi kvantitatiivisella, eli määrällisellä tutkimusmenetelmällä. Kvantitatiiviselle tutkimusmenetelmälle on tyypillistä lomakekyselyt ja lukumäärien sekä prosenttiosuuksien selvittäminen (Heikkilä 2014, 20-25). Tätä en kuitenkaan tässä opinnäytetyössä lähtenyt selvittämään, sillä tutkimuskysymykseni oli ”Millaiseksi nuoret kokevat lastensuojelun jälkihuollon?” ja tarkoitus oli saada vastauksia ja kokemuksia haastateltavien omin sanoin kuvattuna.

8.1 Analyysi ja sen vaiheet

Laadullisessa tutkimuksessa oleellinen osa on aineiston analysoiminen. Opinnäytetyöni on tehty laadullisella tutkimusmenetelmällä, joten analysoiminen on ollut myös osana omaa opinnäytetyötäni. Analysoimista ei tule tehdä pelkästään viimeisenä osana tutkimusta, vaan sitä on hyvä harjoittaa koko prosessin eri vaiheissa. Keskenäisiä analysointeja ei kuitenkaan ole hyvä ottaa esille, vaan julkaista valmiit vasta tutkimuksen, omassa tapauksessani opinnäytetyön, valmistuttua kokonaisuudessaan. (Kananen 2014, 18-19.)

Analysointia ja sen tekotapaa valittaessa on huomioitava, minkälainen analysointi olisi juuri omassa tapauksessani kaikista tuottavinta ja luotettavinta. On kuitenkin tiedostettava, ettei mikään metodi ole täysin luotettava, vaan saatavat tulokset kuvaavat vain yhtä osaa koko tutkittavasta ilmiöstä. Opinnäytetyössäni saadut tulokset eivät ole objektiivinen, kiistaton totuus. (Alasuutari 2011, 248-250.) Opinnäytetyössäni haastateltavia ollessa viisi, on otettava heidän määränsä huomioon, suhteutettuna koko Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollon asiakaskuntaan. Näiden viiden haastateltavan kokemukset eivät voi mitenkään vastata koko jälkihuollon toimivuuden kokemusta Helsingin kaupungilla, vaan analysoidut tulokset ovat yksittäisten asiakkaiden henkilökohtaisia kokemuksia.

Laadullinen analyysi tarkoittaa haastattelujen perusteella kerättyjen raakahavaintojen yhdistämistä (Alasuutari 2011, 52). Laadullinen analyysi jakautuu kahteen vaiheeseen; havaintojen pelkistämiseen sekä arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintojen pelkistämisessä olennaista on tarkastella kerättyä aineistoa tietystä näkökulmasta, vaikkakin itse tutkimuksessa aineiston analysointi on mahdollista ja kannattavaakin monesta eri näkökulmasta. Aineiston tarkastelussa on tärkeää pitää huomio vain kysymyksenasettelun kannalta olennaisessa asiassa. Havaintojen pelkistämisessä tyypillistä on yhdistää erilliset havainnot yhdeksi kokonaisuudeksi. (Alasuutari 2011, 40.) Arvoituksen ratkaiseminen laadullisessa analyysissä tunnetaan myös tulosten tulkintana. Se on merkitystulkintaa haastatteluissa ilmi tulleiden johtolankojen sekä vihjeiden pohjalta. Tämä johtaa loppujen lopuksi aineiston rakennekokonaisuuden muodostamiseen, jolloin esille tulleita havaintoja pystytään tuottaa ja selittää ovat mahdollisimman yksiselitteisesti ja luotettavasti. (Alasuutari 2011, 44-50.)

Opinnäytetyöni litteroinneista pystyi keräämään ja pelkistämään tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset asiat. Keräsin eri haastateltavien mainitsemia kokemuksia yksittäin, josta pystyi muodostamaan kattavan kokonaisuuden siitä, millaisia kokemuksia nuorilla on ollut lastensuojelun jälkihuollosta. Jotkut haastateltavista saattoivat mainita samoja asioita, kuten esimerkiksi konkreettisia jälkihuollon tukimuotoja. Laadullisessa analyysissä on tärkeää, että monet havainnot pelkistetään yhdeksi kokonaisuudeksi.

8.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi pitää sisällään aineiston tarkastelua siten, että tutkittavasta aiheesta saadaan mahdollisimman kattava tiivistelmä. Siinä kerätystä aineistosta etsitään ja tarkastellaan yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joista lopulta luodaan tiivistetty kuvaus. Kuvauksen tarkoituksena on tuoda kyseisessä tutkimuksessa, omassa tapauksessani opinnäytetyössä, ilmiön tulokset laajempaan tietoisuuteen ja yhdistää tulokset aiemmin luotuihin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Opinnäytetyössäni käytin sisällönanalyysia laatimieni haastattelujen pohjalta. Tekemäni haastattelut äänitettiin, jonka jälkeen sain ne litteroitua tekstimuotoon. Haastattelujen analysoimista tekstimuodossa voidaan kutsua sisällönanalyysin tekstianalyysiksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Muodostin opinnäytetyöni aineiston pohjalta analyysin, jonka avulla sain mahdollisimman luotettavat tulokset keräämistäni haastatteluista ja niistä muodostuneesta aineistosta.

Olennaista sisällönanalyysissä on se, että aineistosta löydetään oleelliset asiat tutkimusta ja sen tuloksia ajatellen. Tätä voidaan kutsua myös redusoinniksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105.) Itse toimin oman opinnäytetyöni kanssa kyseisellä tavalla. Keräsin erilliselle tiedostolle tärkeimmät haastatteluissa esille tulleet asiat, kirjoitin ne lyhyesti ylös, ja etsin yhdistäviä ja erottavia tekijöitä kultakin haastateltavalta kerätystä aineistosta. Jokaisen ilmi tulleen

vastauksen perään merkkasin tukkimiehen kirjanpidolla, kuinka moni haastateltava oli maininnut saman asian omassa haastattelussaan. Aineistoa analysoidessa tuli nopeasti ilmi, kuinka samankaltaisia kokemuksia haastateltavilla oli ollut lastensuojelun jälkihuollosta. Moni mainitsi jälkihuollon avun olleen tarpeen esimerkiksi käytännön asioita hoitaessa.

9 Tulokset

Haastateltavat nuoret ovat nimetty tuloksissa nimimerkeillä ”Haastateltava 1”, ”Haastateltava 2”, ”Haastateltava 3”, ”Haastateltava 4”, sekä ”Haastateltava 5”. Numeroidut nimimerkit, haastateltavien oikeiden nimien sijasta perustuu salassapitovelvollisuuden ja haastateltavien yksityisyyden sekä anonyymiyden kunnioittamiseen. On ensisijaisen tärkeää, ettei haastateltavia pysty tunnistamaan tuloksissa.

Haastateltavat on eritelty heidän sanomissaan suorissa lainauksissa luotettavuuden takamiseksi. On tärkeää, että lukijalle selviää, kuka haastateltava on sanonut mitään. Nimimerkkien käyttäminen myös selkiyttää lukijalle haastattelujen etenemistä ja kunkin haastateltavan esille tuomia asioita.

9.1 Avunsaanti arjessa

Jokainen haastateltavista nuorista mainitsi erilaisia avunsaannin muotoja, joita olivat vastaanottaneet jälkihuollon tukitoimina. Konkreettisesti juuri haastattelemani nuorten kohdalla jälkihuollon apu oli näkynyt esimerkiksi asunnon hankinnassa ja sen saamisen avustamisessa. Nuoret kokivat saaneensa apua myös arjen perusasioiden hoitamisessa. Perusasioihin yksi haastateltavista mainitsi kuuluvan tukien hakemisen ja vuokran maksamisen. Toisen haastateltavan taholta mainittiin laskujen maksaminen, kun taas eräs haastateltava koki saaneensa konkreettista apua itsenäistymiseen liittyvissä asioissa. Yksi haastateltavista oli kokenut, että hänen ”peräänsä katsottiin”, ja eräs haastateltava mainitsi saaneensa apua erityisesti asunnon hankintaan ja siihen liittyviin asioihin.

Kaikki haastateltavat mainitsivat Kelan tukien hakemisessa saadun avun. Nuoret olivat kokeneet myös oman sosiaalityöntekijän nimeämisen olleen suuri apu heidän tilanteeseensa. Nuoret kertoivat arvostavansa erityisesti luotettavaa aikuista, joka neuvoo ja on läsnä tarvittaessa. Haastateltavat kokivat, että itsenäistymisessä vahva aikuisen tuki on avainasemassa sijoituksen jälkeisessä elämässä. Haastateltavista kolme mainitsi saaneensa jälkihuollosta rahallista tukea. Haastateltavista neljä mainitsi myös itselleen erityisen tärkeäksi jälkihuollon tuen itsenäistymisessä.

”Parhaiten se näky silleen, että ne valmistaa aika lailla siihen, et pääsee omille jalkeille.” - Haastateltava 5

9.2 Nuorten omia kokemuksia jälkihuollon hyödyllisyydestä

Kaksi nuorta viidestä oli sitä mieltä, että jälkihuollon tukitoimista oli ollut juuri heille erittäin paljon apua. Yksi haastateltava koki olleensa niin vähän aikaa vasta jälkihuollon asiakkaana, ettei osannut kokonaisvaltaisesti arvioida tyytyväisyyttään. Hän kuitenkin mainitsi, että tähän mennessä on hyötynyt etenkin omasta sosiaalityöntekijästään ja saamastaan avusta vuokra-asunnon hankinnassa. Asunnon hankinnassa saadusta avusta oli myös eräs haastateltavista kiitollinen ja koki sen olevan merkittävin tuen muoto hänen vastaanottamassaan jälkihuollossa. Eräs haastateltava kertoi, että ei kokenut jälkihuollon tukea omalla kohdallaan kovin merkittäväksi, sillä hän koki pärjänneensä itsenäisesti ja oman perheensä tuella tarpeeksi. Yhden haastateltavan kohdalla tuli ilmi, että onneksi lastensuojelulaitoksessa oli täytynyt aina pestä omat pyykki ja siivota perusteellisesti, niin ainakin niiden hoitaminen tuli jo luonnostaan, ilman apua. Muut asiat, kuten laskujen maksaminen ja muiden virallisten asioiden hoitaminen vaati jälkihuollon työntekijän avustusta.

”Ne on auttamassa aina tarvittaessa. Niinku kaikis asioissa, miten sä saisit niinku rakennettu elämää.” -Haastateltava 5

”Ei se mulle ollu kauheen hyödyllinen, mut ehkä se muille on semmonen tärkeempi sit. Et mul oli kummiski sit himas perhe ja kaikki noi jotka oli tukena koko ajan.” -Haastateltava 4

9.3 Positiivisiksi koetut asiat jälkihuollossa

Erityisesti mieleen jääneinä positiivisina asioina jälkihuollossa kaksi viidestä haastateltavasta mainitsi avun saannin käytännön asioihin, toiset kaksi haastateltavaa mainitsi oman luotettavan sosiaalityöntekijän, jolta saa apua tarvittaessa. Yksi haastateltavista oli kokenut erityisen positiivisena jälkihuollossa vapauden olla itsenäinen, ”ei kyttäystä”. Kaksi haastateltavaa mainitsivat molemmat erityisesti tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa oman tarpeen mukaan. Luottamussuhde aikuisen kanssa mainittiin myös kolmen haastateltavan tahoilta. Yksi haastateltava koki tärkeäksi myös sen, että on joku, joka huolehtii ja katsoo perään. Erityisesti huomattavissa on luotettavan aikuisen merkitys ja apu itsenäistyvän nuoren elämässä. Nuoret olivat kokeneet tarvinneensa apua käytännön asioiden hoitamisessa. Kaikki myös kertoivat sitä saaneensa juuri sopivasti, omien tarpeidensa mukaan. Tuloksista voi havaita, että yksi haastateltavista arvosti vapautta olla itsenäinen, kun taas toinen oli kiitollinen siitä, että on joku aikuinen, joka huolehtii ja katsoo perään. Juuri näiden asioiden takia yksilöllinen tuen tarpeen arviointi ja jatkuva vuorovaikutus asiakkaan ja työntekijän välillä on äärimmäisen tärkeää ja arvokasta.

Haastateltava 2 kertoi esimerkin, jolloin häneltä oli jäänyt vahingossa maksamatta ensimmäisen asumiskuukauden vuokra. Tässä tilanteessa jälkihuolto oli tullut apuun ja auttanut tilanteen hoitamisessa ja vuokran maksussa. Haastateltava koki tämän erityisen mieleen painuneeksi asiaksi, ja oli muun muassa kyseisestä asioiden hoitamisesta jälkihuollolle erittäin

kiitollinen. Haastatteluissa tuli esille paljon nuorten kertomia konkreettisia esimerkkejä tilanteista, joissa jälkihuollosta on ollut erityisen paljon apua tai ne ovat muuten vaan jääneet positiivisena mieleen. Haastateltava 2 kertoi lähettäneensä jälkihuollon asiakkuutensa päätyttyä heille viestin, jossa sanoi olevansa äärimmäisen kiitollinen heidän tekemästään työstä. Haastateltava koki, että jälkihuolto ei välttämättä saa kaikilta asiakkailtaan tarpeeksi kiitosta, joten hän halusi itse hoitaa kiitokset niin, että ne varmasti tavoittavat työntekijät.

”Mulle annettiin niinku vapaa käsi hoitaa asioit, et se ei ollu sitä et oltais koko ajan kyttämäs ja koko ajan kysymäs et miten menee ja tällee. Et tietyin väliajoin oli tapaamisii ja sit siel käytiin asioit niinku puolen vuoden aikana et mitä on käyny, ni käytiin läpi.” -Haastateltava 2

9.4 Jälkihuollon kehityskohteet

Jälkihuollon kehityskohteista kysyttäessä, oli kaikilla haastateltavilla selvästi vaikeuksia keksiä vastausta yhtä laajasti, kuin positiivisia asioita kysyttäessä. Jokainen haastateltava mietti omalla kohdallaan, mikä asia olisi voitu hoitaa hänen kohdallaan toisin, tai mikä kaipaisi vielä kehittämistä. Yhdeksi kehitettäväksi asiaksi jälkihuollossa Haastateltava 1 mainitsi yhteyden saannin aikuiseen, kun tämä on tavoitettavissa vain arkisin toimistoaikoina. Kyseinen haastateltava olisi kaivannut hieman enemmän yhteydenpitoa sosiaalityöntekijänsä kanssa ja pohti, mitä jos joskus tulisikin tilanne, kun apua tarvitsisi toimistoaikojen ulkopuolella.

”Yks vois olla, että se mulle nimetty työntekijä ois tavotettavissa muinaki ku niinä toimistoaukioloaikoina. Nähään säännöllisesti sen työntekijän kanssa, mut niitäkin vois olla ehkä vähän enemmän. Et ne ei kumminkaan oo päivittäisiä, eikä nyt oikeestaan välttämättä viikot-taisiakaan. Mut niinku silleen oman tarpeen mukaan niit saa tietenkin nähä, mutta neki vois välillä ehottaa vähän enemmän että nähdäänkö vaikka.” -Haastateltava 1

Haastateltava 4 oli omalla kohdallaan kokenut, etteivät hänen ja sosiaalityöntekijänsä persoonat kohdanneet parhaimmalla mahdollisella tavalla. Jälkikäteen mietittynä hän olisi mahdollisesti toivonut aikanaan sosiaalityöntekijän vaihtamista toiseen. Aikuisen tavoitettavuus ja läsnäolo olivat kahden haastatellun nuoren esille tuomat kehityskohteet. Loput haastateltavat eivät olleet keksineet mitään kehitysideoita Helsingin lastensuojelun jälkihuollosta, vaan olivat omien kokemuksensa kanssa täysin tyytyväisiä saamaansa tukeen. He eivät omien kokemustensa mukaan muuttaisi jälkihuollon palveluista mitään.

”Ei, mä en keksi mitään niinku negatiivist sanottavaa. Kaikki meni nii hyvin ku pysty vaa. Emmä voi olla muuta ku kiitollinen siit mitä ne sillon teki. Ei oo oikeesti niinku mun omalt kannalt kehitettävää. Täysin tyytyväinen.” -Haastateltava 2

10 Johtopäätökset

Kerätyn aineiston ja tulosten analysoinnin jälkeen on saatu selkeä vastaus tutkimuskysymykseen. Nuoret kokevat Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollon tärkeänä osana itsenäistymistään laitossijoituksen jälkeisessä elämässä. Haastattelemiini nuoret korostivat erityisesti luotettavan työntekijän merkitystä, sekä konkreettisen avun saamista arkisten asioiden ja velvollisuuksien hoitamiseen. Rahallinen tuki oli myös haastateltavien kokemusten mukaan erittäin tarpeellinen tuen muoto, jotta itsenäistynyt nuori ”pääsee jaloilleen” ja pystyy elämään mahdollisimman mutkatonta arkea.

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että jokainen haastateltu nuori on sekä toivonut, että saanut onnistuneesti tukea yksilölliseen tarpeeseensa Helsingin kaupungin jälkihuollossa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisussa, haastateltujen nuorten mielipide oli samankaltainen. Kuten omassa opinnäytetyössäni, on esille tullut nuorten eriäviä tuen tarpeita jälkihuollossa. Joku nuori saattaa tarvita jälkihuollolta lähinnä taloudellista tukea, kun taas toinen on enemmän vailla neuvoja ja luotettavaa aikuissuhdetta. Yksilöllisten eroavaisuuksien takia on äärimmäisen tärkeää, että nuorta itseään ja hänen toiveitaan ja odotuksiaan kuunnellaan jälkihuollon sisältöä suunniteltaessa. (Vario ym. 2012, 36.)

Haastattelemiini nuoret olivat kaikki hyödyntäneet jälkihuollon apua, mutta kukaan ei maininnut käyttäneensä päihdepalveluita tai psykiatrista tukea. Samankaltaisia tuloksia tuli ilmi Helsingin kaupungin vuonna 2015 tekemässä tutkimuksessa (Hipp & Manelius 2019). Jälkihuoltoa vastaanottaville nuorille olisi tarjolla monipuolisia palveluita ja avun muotoja, mutta moni jättää käyttämättä esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluita. Jälkihuollon apu näkyi haastattelemillani nuorilla käytännön apuna arjessa, rahallisena tukena ja luotettavana aikuissuhteena nimetyn sosiaalityöntekijän ja nuoren välillä.

Luotettava ja turvallinen aikuissuhde jälkihuollon sosiaalityöntekijän kanssa mainittiin haastatteluissa monen nuoren taholta. Kaikilla lastensuojelulaitoksessa asuneilla ei välttämättä ole sieltä itsenäistyttyään juuri ketään aikuista, jolta kysyä apua tai kenelle puhua huolistaan tarvittaessa. Sijaishuollossa nuorella on ollut päivittäin laitoksen työntekijät tukena, mutta nuoren muuttaessa omilleen, heidän merkityksensä muuttuu. Nuori ei välttämättä ole sijoituksen jälkeen enää missään tekemisissä sijaishuollon työntekijöiden kanssa, jolloin itsenäistyminen voi tuntua vaikealta, jopa pelottavalta. On siis sanomattakin selvää, että aikuissuhde on korvaamaton jälkihuollon tukimuoto. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisussa todetaan, että vaikka nuorella itsellään olisi kovakin halu itsenäistyä ja sitoutua jälkihuoltoon, ei häneltä välttämättä löydy siihen kykyä ilman vahvaa aikuisen tukea (Laaksonen 2004, 26). Haastattelemiini nuoret olivat kaikki samaa mieltä siitä, että oma itsenäistyminen vaatii luotettavan aikuisen, jonka tietää olevan juuri itseä varten. Aikuisen tukea saatettiin kaivata niin paljon, että hänen tavoitettavuutensa toivottiin olevan nykyistä parempi. Haastatteluissa

tuli ilmi, että jotkut nuoret kaipaivat sosiaalityöntekijänsä apua toimistoaikojenkin ulkopuolella, kuten esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin.

Konkreettisen avun saaminen arjessa on tekemieni haastattelujen mukaan äärimmäisen tärkeä osa jälkihuollon tukea nuoren elämässä. Haastattelemani nuoret mainitsivat saaneensa apua vuokra-asunnon hankinnassa ja siihen liittyvissä asioissa, Kelan tukien hakemisessa, lastujen maksamisessa ja niihin liittyvissä käytännössä. Myös raha-asioissa jälkihuollon tuki oli jokaisen haastateltavan mielestä olennaista ja tärkeää. Nuoret olivat yleisesti ottaen sitä mieltä, että eivät olisi pärjänneet itsenäistymisen ensiaskelissa ilman, että joku on neuvomassa ja näyttämässä, miten asioita hoidetaan. Haastatteluista tuli ilmi myös itsenäistymisen harjoittelu ja tukeminen jo sijaishuollon aikana. Haastateltava nuori oli kokenut hyötynensä siitä, että lastenkodissa ollessaan hänen oli itse pitänyt pestä pyykkiä ja siivota sisätiloja perusteellisesti. Näissä asioissa jälkihuollon apua ei ollut tarvittu, kun nuori osasi hoitaa asiat jo rutiinomaisesti itsekin. Tässä korostuu sijaishuollossa harjoiteltavien asioiden merkitys. Mitä enemmän sijoitettu nuori opettelee tekemään itsenäisesti arkisia askareita jo sijoituksen aikana, sitä vähemmän hän luultavasti itsenäistyessään tarvitsee jälkihuollon apua jo-
kapäiväisissä asioissa, tai niiden opettelemisessa.

Jälkihuollon toiminnan kehitysehdotuksia ja -kohteita nuorten näkökulmasta tuli tuloksissa esille paljon vähemmän, kuin positiivisia kokemuksia. Nuoret vaikuttivat olevan pääosin todella tyytyväisiä saamiinsa tuen muotoihin ja palveluihin. Haastateltavien toiveita entistäkin paremmalle jälkihuollossa oli esimerkiksi aikuisen läsnäolon lisääminen. Esille tuli, että työntekijältä saadulle avulle voisi olla tarvetta myös iltaisin tai viikonloppuisin. Myös yleisesti ottaen nuoret toivoivat enemmän yhteistä aikaa ja yhteydenpitoa aikuisen kanssa. Työntekijän läsnäolon määrän mahdollisuudet ovat kuitenkin rajalliset. Helsingin kaupunki kertoo sivuillaan (Selvitys lastensuojelun jälkihuollon työntekijämitoituksesta 2017.), että vuonna 2017 jälkihuollossa oli ollut asiakkaana 1079 nuorta. Sosiaalityöntekijöiden mitoitus oli jaettu niin, että jokaisella sosiaalityöntekijällä oli asiakkaana noin 90 nuorta. Helsingin kaupunki myönsi sivuillaan, ettei sen hetkisillä resursseilla riitä tarpeeksi aikaa jokaiselle asiakkaana olevalle nuorelle. Tähän on tullut lähiaikoina muutos parempaan. Vuonna 2019 Helsingin kaupunki ilmoitti, että he ovat kaksinkertaistamassa jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden määrää (Tasala 2019). Resurssien lisääminen on ollut helpotus sekä kaupungille itselleen, että sen palveluita vastaanottaville nuorille. Silti tänäkin päivänä, kuten opinnäytetyöni haastatteluista kävi ilmi, osa haastatelluista nuorista kaipasi yhä enemmän aikuisen läsnäoloa arkeensa. On kuitenkin otettava huomioon, että on olemassa myös ”itsenäisempiä” asiakkaita, jotka eivät välttämättä koe juurikaan tarvitsevansa työntekijän tukea arkeensa. Kaksi viidestä haastateltavasta oli täysin tyytyväisiä saamaansa jälkihuoltoon, eivätkä he keksineet mitään kehitettävää sen palveluissa tai tuen muodoissa. Tuloksista on pääteltävissä se, että yksilöllinen suunnittelu ja palveluiden sekä tukitoimien toteuttaminen ovat ydin toimivaan jälkihuoltoon. Jokainen asiakas on yksilö, jolla on eri tarpeet ja kyvyt suoriutua itsenäisestä elämästä.

11 Pohdinta

Oma ennakkokäsitykseni oli ollut ennen opinnäytetyön tekemistä samansuuntainen, kuin tekemieni haastattelujen tulokset loppujen lopuksi antoivat nuorten jälkihuoltokokemuksista olettaa. Lastensuojelulaitoksen pitkäaikaisena keikkatyöntekijänä/sijaisena, siellä asuvien nuorten elämää seuranneena olin äärimmäisen kiinnostunut tietämään, mikä vaikutus jälkihuollolla on ollut nuorten itsenäistymisen tukemiseen sijoituksen jälkeisessä elämässä. Työpaikkani on mietitty yleisesti, mitä laitoksesta itsenäistyneille nuorille kuuluu nykyään, ja millaisena jälkihuollon tuki on heidän kohdallaan näyttänyt. Mielestäni onnistuin keräämään nuorilta rehellisiä mielipiteitä ja omakohtaisia kokemuksia, jotka kuvastavat suhteellisen pienestä otannasta huolimatta Helsingin kaupungin jälkihuollon toimivuutta ja vaikutuksia nuorten elämään.

Koen, että haastattelemilleni nuorille tuli tähän opinnäytetyöhön osallistumisesta olo, että heistä yhä välitetään. Nuoret kertoivat kuulumisiaan ja heillä tuntui olevan tarve näyttää, että he ovat pärjänneet elämässään myös sijoituksen jälkeen. Mielestäni yhteys vanhaan sijoituspaikkaan kertoo näiden nuorten kohdalla siitä, että se on ollut tärkeä osa heidän elämänsä ja positiiviset muistot ja opitut asiat ovat auttaneet näitä nuoria myös sitoutumaan jälkihuollon apuun. Kaikki haastattelemanuoret olivat vastaanottaneet jälkihuoltoa kiittävänä tästä mahdollisuudesta. Luotettavat ja turvalliset aikuissuhteet sijoituksen aikana ovat avainasemassa myös tulevaisuutta ja nuoren itsenäistymistä ajatellen.

Aikuissuhteen merkitys tuli esille monelta haastateltavalta, osa toivoi lisää aikuisen läsnäoloa. Jälkihuollon työntekijöiden resurssit ovat kuitenkin rajalliset, ja uskon heidän näkevän ja olevan yhteyksissä asiakkaisiinsa niin paljon, kuin on tarpeen ja mahdollista. Tulevaisuudessa, kuten jo nykypäivänäkin, digitalisaatio on hyvin kehittynyttä. Netin kautta tehtävät videopuhelut tai muut yhteydenpidon keinot voisivat olla hyvä apukeino työntekijöiden ajan säästämiseen ja nuorten kanssa yhteydenpidon lisäämiseen. Esimerkiksi juuri videopuhelu ei vie matkustusaikaa työntekijältä, kun taas samalla nuori saattaa kokea sen äärimmäisen merkitykselliseksi omassa suhteessaan aikuiseen. Päivittäinen tarkistus työntekijältä nuorelle, esimerkiksi viestin muodossa voi olla tärkeämpi, kuin osaisi kuvitellakaan. Myöskään videopuheluiden ei tarvitsisi aina kestää esimerkiksi 45-60 minuuttia, vaan olla lyhyempiä, spontaaneja kuulumisten vaihtoa. Näin ollen nuori saattaisi kokea suhteensa työntekijään merkityksellisemmäksi, ja hän kokisi tullessa kohdatuksi ja välitetyksi entistäkin paremmin.

11.1 Opinnäytetyön eettisyys

Kaikilta haastateltavilta kerättiin kirjalliset suostumukset allekirjoituksineen (Liite 2). Kerroin haastateltaville, että heidän henkilöllisyytensä ei tule missään vaiheessa selville opinnäytetyössäni. Haastattelun äänityksen säilytin salasanalla suojattuna puhelimesta. Äänityksestä tietokoneelle kirjoitettu litterointi säilyi tietokoneella salasanan takana varmistaakseni,

etteivät ulkopuoliset pääsisi materiaaliin mitenkään käsiksi. Haastateltaville tein selväksi, ettei äänityksiä kuule, tai litterointeja näe kukaan muu, kuin minä itse. Tämä sopi kaikille haastateltaville.

Itse tunsin haastattelemani nuoret entuudestaan. Siksi haastatteluja tehdessä piti huomioida aiheen henkilökohtaisuus ja taata se, ettei haastateltava joudu kertomaan minulle mitään, mitä ei itse halua. Haastatteluun kysyessäni, sekä myös itse haastattelutilanteissa, kaikki nuoret vaikuttivat rennoilta ja avoimilta. Vaikutti siltä, että heitä ei haitannut puhua asiasta entuudestaan tutulle aikuiselle, päinvastoin. Haastattelutilanteet olivat jokainen luonnollisia, omalla painollaan eteneviä ja nuoret halusivat kertoa omista kokemuksistaan mahdollisimman laajasti. Moni vaikutti siltä, että halusivat minun tietävän, miten heillä nykyään elämässä menee ja mikä vaikutus sijoituksella ja jälkihuollolla on tähän kokonaisuuteen ollut.

Haastatelluista nuorista kukaan ei tuntunut olevan vaivaantunut, tai haluton kertomaan haastatteluissa omia kokemuksiaan. Jopa raha-asiat ja muut henkilökohtaiset kertomukset tulivat nuorilta itseltään ilman, että minun tarvitsi sitä heiltä erikseen kysyä. Oli todella positiivista huomata, kuinka nuoret eivät häpeilleet omia kokemuksiaan avun vastaanottamisesta. Tämä kertoo myös mielestäni jälkihuollon onnistuneen luomaan nuorille positiivisen kuvan jälkihuollon tukitoimista. Nuoret olivat sujut sen kanssa, että joskus ihminen tarvitsee ulkopuolista apua pärjätäkseen ja päästäkseen elämässä eteenpäin.

11.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Haastattelujen tuloksissa täytyy ottaa huomioon niiden luotettavuus ja otanta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Helsingin kaupungin jälkihuollossa on asiakkaana vuosittain yli tuhat nuorta, ja tässä opinnäytetyössä haastattelin heistä viittä. Näin ollen tuloksia analysoidessa ja johtopäätöksiä tehdessä ei voida puhua koko Helsingin kaupungin jälkihuollon asiakkaiden, vaan yksittäisten nuorten kokemuksista siitä ja sen toimivuudesta omalla kohdallaan. Kuitenkin aikaisempia tutkimuksia aiheesta lukeneena koen, että nämä minunkin haastatteluideni tulokset osoittavat samankaltaisia tuloksia muiden tutkimusten kanssa. Helsingin kaupungin jälkihuollon asiakkaat ovat pääosin tyytyväisiä vastaanottamiinsa tukitoimiin, ja jälkihuollon palvelut ovat nuorten mielestä tärkeitä heidän omaa elämänhallintaansa sekä itsenäistymistään ajatellen.

Jäin pohtimaan haastattelujen luotettavuuden kannalta myös kokonais kuvaa haastateltavien elämäntilanteista ja sen vaikuttavuudesta nuorten omiin kokemuksiin jälkihuollon toimivuudesta. Mietin, onko jälkihuollon asiakkaina sellaisia nuoria, jotka eivät ole lainkaan tyytyväisiä saamiinsa tukitoimiin. Tyytymättömät nuoret voivat olla juuri niitä, jotka eivät enää käy entisessä sijoituspaikassaan kahvilla, eivätkä halua olla enää missään tekemisissä menneisyytensä kanssa. Tällaiset nuoret voivat olla syrjäytymisvaarassa olevia, joille ei välttämättä riitä jälkihuollon tuki turvaamaan itsenäistymistä ja sujuvaa arkea. Keräämälläni haastateltavilla

meni kaikilla verrattain hyvin elämässään, kävivät koulua tai olivat jo työelämässä. He olivat kaikki vastaanottaneet ja olleet tyytyväisiä saamiinsa jälkihuollon tukitoimiin. Tukitoimet olivat olleet riittäviä ja auttaneet jokaista haastattelemaani nuorta itsenäistymisessä. Täytyy tiedostaa, ettei kaikilla Helsingin kaupungin jälkihuollon asiakkailla ole välttämättä yhtä positiivisia kokemuksia vastaanottamastaan tuesta.

Lähteet

Painetut

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Turenki: Hansaprint Oy.

Collins, M. 2001. Transition to Adulthood for Vulnerable Youths: A Review of Research and Implications for Policy.

Flick, U. 1998. An Introduction to Qualitative Research. London: Sage Publications.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hietaniemi, K. (toim.) 2002. Tupa-projekti. Jälkihuollon yhteistyöhanke. Väkiraportti. Nuorten ystävät ry.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Lastensuojelun keskusliitto, Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) 2016. Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki.

Lastensuojelun keskusliitto & Laaksonen, S. (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nuorisotutkimusseura & Pekkarinen, E. 2010. Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu - Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Helsinki: Yliopistopaino.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Stein, M. 2006. Young people aging out of care: The poverty of theory. Children and Youth Services Review.

Stein, M. 2009. Young people leaving care. The Child Placement Handbook. Research, policy and practice. London: British Association for Adoption & Fostering.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta - Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Tampere: Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Vario, P., Barkman, J., Kiili, J., Nikkanen, M., Oranen, M. & Tervo, J. 2012. Suojele unelmia, vaali toivoa. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.

Sähköiset

Helsingin kaupunki 2020. Lastensuojelun asumisharjoittelu. Viitattu 9.1.2020.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=2925>

Helsingin kaupunki. 2019. Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityö. Viitattu 23.4.2019.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=7582>

Helsingin kaupunki. 2019. Lastensuojelun jälkihuollon tukiasuntotoiminta. Viitattu 24.4.2019.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=7583>

Helsingin kaupunki. 2017. Päätökset. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon työntekijämitoituksesta. Viitattu 25.3.2020. <http://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2017-013028/>

Hipp, T. & Manelius M. 2019. Jälkihuollon kehittäminen tutkimuspohjaisesti. Viitattu

10.3.2020. <https://www.lastensuojelupaivat.fi/materiaali/sites/2/valtakunnalliset-lastensuojelupaivat/Valtakunnalliset-lastensuojelupaiva%CC%88iva%CC%88t.pdf>

Lastensuojelulaki 417. Annettu 13.4.2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L12P75>

Lastensuojelu.info. 2019. Milloin lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle? Lapsiperheiden palvelut. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 20.12.2019. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/milloin-lapsi-sijoitetaan-oman-kodin-ulkopuolelle/>

Merikukka, M., Ristikari, T., Kiilakoski, T., Gissler, M. 2013. Nuorisotutkimusseura Ry. Nuorten osallisuus. Viitattu 3.2.2020. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/14-nuorten-osallisuus#3>

Rikoksentorjunta.fi. 2016. Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 27.4.2020.

<https://rikoksentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytymisen-ehkaisy>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Sisällönanalyysi. Viitattu 16.3.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi. Viitattu 3.4.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tutkimusongelmat. Viitattu 19.3.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_1.html

SOS-Lapsikylä. 2020. Jälkihuolto. Viitattu 27.4.2020. https://www.sos-lapsikyla.fi/palvelut/lastensuojelupalvelut/jalkihuolto/?gclid=Cj0KCQjwhZr1BRCLARIsALjRVQPI27k7iN-RGj005p1aNVL4fMDSCswHzBHR7LJPux4y9lX80-3isVcaAsSuEALw_wcB

Sosiaalihuoltolaki 1301. Annettu 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P18>

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu 01.03.2000. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>

Tasala, M. 2019. Talentia-lehti. Jälkihuollolla itsenäiseen elämään. Viitattu 25.3.2020. <https://www.talentia-lehti.fi/jalkihuollolla-itsenaiseen-elamaan/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Huostaanoton jatkuva arviointi. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-jatkuva-arviointi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Huostaanoton prosessi. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-prosessi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 10.3.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Lapset, nuoret ja perheet. Viitattu 3.2.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/asiakkuuden-alkaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Palvelutarpeen arviointi. Lapset, nuoret ja perheet. Viitattu 20.12.2019. <https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Yhteydenpidon rajoittaminen. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 2.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/rajoitukset-sijaishuollossa/yhteydenpidon-rajoittaminen>

Unicef. 2020. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 3.2.2020. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset	34
Liite 2: Haastateltavien kirjallinen suostumuslomake	35

Liite 1: Haastattelukysymykset

OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Millaisena lastensuojelun jälkihuollon tuki on näkynyt juuri sinun kohdallasi?
2. Koetko, että jälkihuollon tukitoimista on ollut juuri sinulle apua sijoituksen päätyttyä?
3. Mitä asioita jälkihuollossa olet kokenut positiivisena?
4. Mitä kehitettävää jälkihuollossa olisi omien kokemuksiesi perusteella?

Liite 2: Haastateltavien kirjallinen suostumuslomake

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN JA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN

Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä on selvittää, onko ennen kodin ulkopuolelle sijoitettu nuori kokenut lastensuojelun jälkihuollosta olleen hänelle apua. Onko nuori kokenut, että hän on saanut tukea itsenäistymiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun sen jälkeen, kun hän on muuttanut pois lastensuojelulaitoksesta.

Haluan myös selvittää, sujuiko sijoituksen päätyttyä kotiinpaluu suunnitellusti, vai oliko siinä jotakin erityisen vaikeaa, yllättävää, tai vaikka helpottavaa. Sujuiko kotiinpaluu jopa paremmin, kuin nuori tai hänen perheensä itse osasivat odottaa? Nuori on voinut asua vanhemmillaan, jälkihuollon tukiasunnossa, tai missä tahansa muussa muodossa sijoituksensa jälkeen. Nuoret ovat noin 1-5 vuotta sitten lastenkodista pois muuttaneita, noin 20-vuotiaita nuoria miehiä.

Haastateltavien nimiä tai muita tunnistettavissa olevia tietoja ei tule sisältymään opinnäytetyöhön. Asiakkaiden haastatteluja varten kerätään heiltä kirjalliset suostumukset, joista muodostuu henkilörekisteritietoja, joten rekisteriseloste tarvitaan. Tutkittavat voidaan tunnistaa suostumusasiakirjoista ja haastatteluidenkin aikana voi syntyä henkilöiden tunnistetietoja. Tämä liittyy tutkimusmateriaalin säilyttämiseen.

Suostun haastateltavaksi opinnäytetyöhön

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Nimen selvennys
